

JUHANA TORKKI

DION PRUSALAINEN
ONNELLISUUDESTA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Muinaiskreikasta suomentanut ja esipuheen kirjoittanut Juhana Torkki.

© Juhana Torkki ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-42569-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

”Kun sairaat tungeksivat lääkärin luokse ja odottavat tule-
vansa mukavasti huumatuiksi ja sitten hoito ei olekaan hei-
dän toiveidensa mukaista, he ärsyntyvät saamastaan koh-
telusta. Samoin, näin arvelen, käy ihmisjoukoille, jotka
kokoontuvat minun kaltaiseni ihmisen luokse ja pyytävät
puhumaan mutta jotka eivät selvästikään ole koskaan saa-
neet maistaa totuutta ja siksi olettavat saavansa kuulla vain
jotain suloista ja rauhoittavaa...”

– Dion Prusalainen (n. 40–120 jKr.)

Sisällys

Esipuhe	9
Onnellisuudesta	31
Tyranniasta	35
Ihmisistä juhlissa ja pidoissa	55
Isthmialainen puhe	61
Yleisestä mielipiteestä	71
Orjuudesta ja vapaudesta	77
Vapaudesta	89
Diogeneesta ja hyveestä	99
Viisaan ihmisen onnellisuudesta	113
Vetäytymisestä	123
Kirjassa mainittuja henkilöitä	137

ESIPUHE

Voiko köyhä olla onnellisempi kuin rikas? Entä koditon kulkuri vapaampi kuin valtansa huipulla oleva diktaattori?

Sopiva ihminen vastaamaan näihin kysymyksiin on antiikin filosofi ja puhujamestari Dion Prusalainen (n. 40–120 jKr.). Dion tunsu elämän äärilaidat. Hän oli yksi aikansa ihailluimpia puhujamestareita, keisarien tuttava – ja pitkän jakson elämästään maanpakolainen kulkuri, joka vaelteli ympäri laajaa Rooman valtakuntaa ryysyissään, kotia vailla ja ilman omaisuutta. Tämä kahtalaisuus luo Dionin persoonaan jännitteen, joka leimaa hänen elämäntarinaansa.

Onnellisuus on väkevimmän ihmisten elämää suuntaavia illuusioita. Kukin aikakausi luo omat teoriansa siitä, mistä löytyy onnellisuus – tai hyvä elämä.

Jo Aristoteles (384–322 eKr.) määritteli onnellisuuden 'korkeimmaksi hyväksi', johon ihmisen kaikki toimet tähtäävät. Sen alle asettuvat hierarkkisesti kaikki muut pyrkimykset.

Näyttää selkeältä, mutta mitä on itse onnellisuus? Jo antiikin ajattelijat huomasivat, että onnellisuus on käsitte-

nä kaikkea muuta kuin yksiselitteinen. Osa ihmisyyden paradoksia on, että onnellisuus, toimintamme perimmäinen päämäärä, on kuin kangastus tai varjo, joka pakenee kaiken aikaa. Se pakenee myös määrittelyjämme. Kun luulemme saaneemme sen kiikkiin, se on jo poissa.

Silti ihmisillä näyttäisi usein olevan jonkinlaisia intuitiivisia ajatuksia onnellisuudesta. Kulttuurit ja aikakaudet rakentavat omat yhteiset uskomuksensa siitä, missä tuo varjo tai kangastus kulloinkin on. Koko kulttuurin kuva muodostuu pitkälti sen näköiseksi, mikä käsitys onnellisuudesta on vallalla. Muut arvot ja tavoitteet rakentuvat pyramidiksi tuon korkeimman tavoittelun kohteen alle.

Dion Prusalainen kuvaa elävästi ja värikkäästi aikansa ihmisten onnellisuuden etsintää. Hänen puheistaan löytyvät myös nykyajan suosittu onnellisuudentavoittelun keinot, sellaiset kuin nautiskelun maksimointi, matkustelu, elämysten keräily, vallan hankkiminen ja uran rakentaminen tai vaihtoehtoisesti *downshiftaaminen* taloudellisen riippumattomuuden turvin. Tarkkasilmäinen Dion ei jätä huomaamatta kuhunkin sisältyviä sudenkuoppia.

Nykyään Dion Prusalaisen nimi on vain harvojen huulilla, mutta omana aikanaan hän oli hyvin valovoimainen persoona, joka tunnettiin laajalti Rooman valtakunnassa. Hän syntyi noin vuonna 40 mahtavan Olympos-vuoren juurella

Prusan kaupungissa¹ vauraaseen perheeseen. Jo Dionin isoisä oli ollut merkittävä vaikuttaja ja hankkinut varallisuutta ja mainetta opettajana – mahdollisesti aina pääkaupungissa Roomassa asti.

Dionin vanhemmista molemmilla oli Rooman kansalaisuus, mikä kertoo perheen korkeasta asemasta. Hänen isänsä oli hankkinut omaisuutta rahanlainaajana. Dion siis kasvoi vaurauden ympäröimänä mutta oppi maallisen mammonan pettävyiden isänsä kuoltua, kun kuolinpesästä paljastui satojentuhansien drakmojen aukko. Isä kun oli antanut rahaa lainaksi ilman vakuuksia, eikä varmuutta takaisinmaksusta enää ollut velkojan poistuttua tästä elämästä.

Dionin nousu maailmanmaineeseen ei kuitenkaan perustunut mammonaan vaan hänen poikkeukselliseen lahjakkuuteensa. Pojan nopea äly ja retorinen taito havaittiin varhain, ja ne toivat hänelle mainetta ja arvostusta. Todenäköisesti perhe järjesti lahjakkaalle lapselleen parhaan saatavilla olevan koulutuksen. Jo varhain Dion alkoi matkustella ja hankkiutui syrjäisestä kotimaakunnastaan Bithyniasta valtakunnan keskukseen Roomaan.

Lahjakas ja sulavakielinen nuorukainen huomattiin pian myös pääkaupungissa. Ehkä isoisän hankkimista suhteista oli hyötyä tulokkaalle suurkaupungin vilinässä. Filostratos, joka kirjoitti Dionista pienen elämäkerran² 200-luvulla, ku-

1 Nykyisin paikalla on Bursan miljoonakaupunki Turkissa, n. 100 kilometriä Istanbulista etelään.

2 Sisältyy Filostratoksen teokseen *Sofistien elämä*.

vaa tämän päätyneen peräti keisari Vespasianuksen läheiseksi neuvonantajaksi ja suosikiksi:

Vespasianus ei lakannut rakastamasta Dionia, sillä tämä oli valloittava keskustelija, joka ei osallistunut riitoihin. Dionin puheista levisi tuoksu kuin suitsukkeista ja hän oli aikansa ihmisistä paras pitämään ex tempore -puheita.

Kaikki muuttui, kun keisariksi tuli Vespasianuksen poika Domitianus vuonna 81. Dion ei nauttinut uuden hallitsijan suosiota. Hän joutui jättämään pääkaupungin Rooman eikä hän saanut myöskään palata kotimaakuntaansa Bithyniaan. Niinpä hän eli kotoaan karkotettuna kulkurina Rooman valtakunnan alueella noin viidentoista vuoden ajan.

Kiertelevän ryysyläisen hahmo oli erinomaisesti valittu imago – näin Dion samastui kyynikkofilosofeihin, etenkin suureen esikuvaansa Diogeneehen (412–323 eKr.). Dion oli kaiken kaikkiaan ymmärtänyt *henkilöbrändin* rakentamisen tärkeyden. Hän loi läpi elämänsä hyvin tietoista kuvaa itsestään. Hän liittää kulkurielämäänsä mehukkaita tarinoita ja sovittelee harteilleen milloin Diogeneen, milloin Sokrateen, milloin Odysseuksen viittaa.

Sokrateen hohde laskeutuu Dionin ylle jo siinä, miten hän itse kertoo puheissaan maanpakolaisuutensa ensi askelista. Hän kertoo menneensä Roomasta Kreikkaan kysymään neuvoa Delfoin oraakkelilta ja saaneensa tältä ke-